

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden küldemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

ELŐFIZETESI ÁR: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). HIRDETÉSEK DIJA: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyeg-díj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 kr.

A kiadóhivatal

kezelője RÓZSA SÁNDOR főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a hirdetésekre vonatkozó küldemény.

Tisztázzuk a kérdéseket.

I.

Megvallom, hogy pár perczig tűnődtem a fölött, hogy micsoda címet is adjak ezen cikkemnek? Azt-é, mely fölibe van írva, vagy ezt: „*Cura pastoralis, belmissió és humanitárius törekvésnek?*“

Talán az utóbbit, mert hiszen ezen itt jelzett eszmék közül legalább a két elsőnek fogalmát szeretném, tölem telhetőleg tisztán meghatározni, kellő világossággal körülírni. Talán az előbbit, mert tényleg az a célom, hogy lehetőleg helyes irányba tereljem azt a vitát, mely lapunk utolsó számaiban a belmissió — s hadd tegyem itt mindjárt hozzá: a cura pastoralis — nagyfontosságú kérdéseiről folyt, ezen számban is folyik, s folyni fog még a jövőben is, és előreláthatólag nem is szűnik meg egyhamar.

De ne is szűnjék meg véglegesen soha, mert ha van kérdés, mely az egyház benső építésének nagy kérdése: ilyen volt mindig, és ilyen lesz mindvégiglen a cura pastoralis és a belmissió ügye.

Különben nem az a fődolog, hogy micsoda címe van ennek a cikknek, hanem az, hogy mi lesz ennek a tartalma. Nem azt kell néznünk, hogy ki ír, még kevésbé azt, hogy az illető micsoda cím alatt ír, hanem egyedül azt, hogy mit ír?

Én arról irok ezúttal, hogy *tisztázzuk a kérdéseket.*

Tisztázzuk igenis a fölmerült vita folyamán felszínre jutott kérdéseket, mert ez immár — előttem legalább — mellőzhetetlen kötelességnek látszik.

Nézzé meg bárki is csak a mult heti számban és a mostaniban kiadott cikkeket, s látni

fogja, hogy itt tisztázni kell a fogalmakat, s helyes mértéket kell fölállítani, a mely mellett meg lehessen mérni a fölvetett eszméket, hogy el ne kalandozzunk gondolatainkkal olyan ösvényekre, a melyekre nem akartunk jutni, s olyan dolgokat ne beszéljünk, a melyekről a tárgyilagos kritika ítélőszéke előtt nem tudnánk megállhatólag számot adni.

Egyik cikk azt mondja, hogy voltaképen nem is tudjuk, mi az a belmissió? A másik idegen, nálunk meg nem honosítható plántának tartja azt, s valóságos cynismussal beszél úgy arról, mint a cura pastoralisról. A harmadik minduntalan összezavarja a lelkeszi gondozást a belmissióval és ezt ismét a külmissióval. A negyedik belmissió alatt rendkívül korlátolt munkatért akar érteni. Bevegyül a vitába az ujjászületés, a másokért való könyörgés ide nem tartozó ügye, s végre, a mi már nagyon is fontos, a világi jellegű evangélistáknak az egyházépítés munkájában való alkalmazásának elvi jelentőségű kérdése.

Tisztázzuk tehát a kérdéseket!

Nézetem szerint ez csak úgy lehetséges, ha mindenekelőtt pontosan körülírjuk úgy a cura pastoralis, mint a belmissió lényegét, megállapítjuk az utóbbinak a humanitárius törekvésekkel való viszonyát, s végre ha a két elsőnek a lelkipásztori hivatal teendőiben való lehető egyesülése mellett foglalva állást, kimutatjuk a világi elem munkakörét is az egyházi élet föllendítése ügyében, a mikor hát természetesen szólani fogunk az úgynevezett, vagy úgynevezhető világi evangélisták alkalmazásának, mint mondtuk, elvi jelentőségű kérdéséről is.

Ez lesz cikkeim menete.

De egy dologgal jöjjünk mindenekelőtt tisztába.

Ezen számunk egyik cikke *külmissiónak* nevezi például a magyar református egyháznak azon munkáját, mikor ez a szomszédos országokba elszéledt ev. ref. vallású magyarokat küldöttei által igyekszik ev. ref. hitőknek és magyarságuknak tudatára ébreszteni, vagyis megmenteni őket a magyar nemzetnek és a protestántizmusnak.

Bocsánat, de ez sarkalatos nagy tévedés.

A külmissiót a keresztyén egyház a zsidók, a mohamedánok és a pogányok közt folytatja oly célból, hogy ezeket a keresztyénségnek megnyerje, — a mely meghatározás természetesen kizárja a külmissió munkaköréből a diasporákban élő, már keresztyén hiten levő atyfiaknak gondozását.

Vegyük a kérdést gyakorlatilag.

A skót szabadegyház Budapesten egy zsidó missiói állomást tart fenn, a zsidóknak a keresztyén hitre megnyerése, térítése céljából; ugyanazon egyház ugyanazon budapesti közege által bibliákat és az angol traktátusterjesztő társulat bevonásával vallásos iratokat is terjesztet népünk gyermekei között. Elől említett munkájában külmissiót, az utóbbiban mint látni fogjuk, belmissiót végeztet Magyarországon a skót szabadegyház, mert nem az a külmissió, a melyet hazánk határain kívül, s nem az a belmissió, a melyet csak itthon, benn a hazában végezzük, vagy végezhetünk Isten anyaszentegyházának emelésére, hanem más valami, a minek egyikét már egyszerű pár szóban meg is határoztam.

Más szavakkal: végezhetnék én, ha Isten úgy rendelte volna felőlem, külmissiót akár itt Debreczenben, valamint végezhetnék én — ha volna ilyen — valamely magyar belmissiói munkát akár Ausztráliában is.

Erről legyen elég csak ennyit mondanunk.

És most lássuk meg mindenekelőtt azt, hogy *mi az a cura pastoralis?*

(Nem azon gyakorlati theologiai tudományról van természetesen szó, melyet közönségesen e névvel szoktunk — de helytelenül — nevezni. Helytelenül, mert *cura pastoralis* = lelkipásztori gondviselés. A tudománynak, mely a *cura pastoralis*-ról tanít, helyes neve *theologia pastoralis* = lelkipásztorkodástan.)

Mi tehát az a lelkipásztori gondviselés?

A lelkészi hivatal lényegét egyáltalában nem tölti be az, ha a lelkész vasárnapról-vasárnapra prédikál, ha ekkor és köznapokon imádkozik, ha a sákramentumokat kiszolgáltatta, ha konfirmál, esket és temet, vagyis ha ő csak prédikátor és liturgus: hanem nekie *lelkipásztornak* is kell lennie. Ez pedig azt jelenti, hogy neki

mintaember gyanánt kell állania gyülekezete előtt, ki ezt s ennek családait és egyes tagjait a templomi katedrán kívül is gondozza, éreztetvén lelkészi hivatalának és ezzel saját egyéniségének befolyását híveinek úgy társadalmi, mint családi és egyéni életében; járván tehát házról-házra is, hogy jó tanácsokat osztogasson, melyek az anyagi élet köréből, a múlandókról a lelki élet légkörébe, az örökkévalókra emeljék a hívek gondolatait; emelni igyekeztvén gyülekezetét az anyagiakban, erkölcsiekben, szellemiekben és lelkiekben egyiránt, s tevéen mindezt önként és örömmel, nem szoros hivatali, hanem csak lelkiösmeret-parancsolta kötelességből, távol minden előirt, megszabott formalitástól, tehát egészen szabadon.

Óriási munkatér az aztán, a mi így a lelkész, mint lelkipásztor előtt feltárul.

Ott állanak ugyanis, gondozását várva és igényelve, a gyülekezet szegényei; az iskolába járó ifjúság; a házasulandó felek, a visszas házasok; a hívők, hitetlenek és vallásgúnyolók; a tudatlanok; a tévelygők, a babonások; a kételkedők; a közönyösök, az egyháziatlanok; a szakadárok, a hitváltoztatók; a templomi istenitizsületet nem látogatható betegek, haldoklók, foglyok és a halálra ítélték. Ő tőle várják a gyülekezet tagjai egyháziasságuk emelését, szabad társas életük nemesbítését, körükben az erkölcsi élet s az általános műveltség föllendítését.

Ki tagadhatja, hogy a lelkésznek mindezekre és több ezekhez hasonlókra gondjának kell lenni? Mindezt tőle várja a társadalom s az egyház, mert hát mástól nem is várhatja.

És mi az a belmissió?

Belmissiónak nevezzük azon munkálkodást, melyet a hitben élő keresztyének könyörülő szeretete, többnyire a hivatalos egyházon kívül, de az egyház szellemében és szolgálatában, a keresztyén nép testi, erkölcsi, szellemi és lelki nyomorának enyhítésére folytat, a mennyiben az a nép, — bár megkereszteltetett s névleg az egyház tagja, — külsőleg is elsülyedve, szellemi és vallás-erkölcsi tekintetben fogyatkozást szenved, egyházi-keresztyéni életet nem folytat, sőt azt megtagadja, s ez által az egyháztársadalmi életben a legkétesebb nemű kóros állapotokat és bajokat idézi elő.

Ez a belmissió, mely első tekintetre is láthatólag meglehetősen más, mint a *cura pastoralis*. Ha a lelkész a lelki templom építésének munkáját vezeti, a belmissió munkásai meg a köveket faragják ahhoz a templomhoz.

Nézzon ki aztán bárki is a külföldre, — már akárhogyan féljen is különben attól, — s

meg fogja ismerni, hogy milyen óriási tért ölel föl az a belmissió.

Beállok pár percze vezetőnek. A kit érdekel, újra (mert már többször is tettem) elvezetem őt a nyomor azon forrásaihoz, melyeket a belmissió el akar és igen sok esetben, százakra és ezerekre nézve, el is tud zárni.

A belmissió célja: 1. az elveszettek fölkeresése s az eltévelyedettek visszatérítése; 2. a veszélyben forgók megóvása; 3. a szegények és betegek ápolása; 4. az atyafiak erősítése; 5. az elszóródott hitsorsosok összegyűjtése, s végre 6. a meghasonlottak kiengesztelése.

Röviden sorra véve e hat szempont alá foglalt munkákat:

1. a belmissió menházakat állít a veszendőbe induló gyermekeknek, asyllumokat az elbocsátott fegyenczeknek; küzd az iszákosság s a fajtalanság ellen;

2. bölcsödéket, kisedovodákat, mesterlegény- és szolgáló-beszállókat, keresztyén ifjúsági szövetkezeteket állít és szervez a veszélyben forgók megóvására;

3. szegényeket és betegeket ápol, a vallás vígasztalását csatolva a humanitás szelid szerepére mellé;

4. bibliát és vallás-erkölcsi íratokat terjeszt, vasárnapi iskolákat hív életre és gyermek-istentiszteleteket tart;

5. kiküldi a maga követeit a diasporákban elszéledt hitsorsosok egybegyűjtésére és összetartására;

6. felöleli a munkáskérdést, lakáskérdést, cselédkérdést, a vasárnapi általános nyugalom s a nőemancipáció kérdését, tehát a mai társadalom legfontosabb kérdéseit, hogy például a sociál demokrácia vészes törekvései ellen megóvja az államot s ebben az egyház, a társadalom s a családi élet békés nyugalalmát.

Ez a belmissió, mely tehát ha meglehetősen ugyanazon téren mozog is, mint a cura pastoralis, de más eszközöket veszen igénybe, hogy ezzel ugyanazon célra: Isten országa épületének emelésére törjön és munkálkodjék.

Jövő cikkemben majd kimutatom részletebben a kettő közötti különbséget, valamint a rokon vonásokat, s megkísérlendem elmondani azt is, hogy mi tartoznék hát ezen munkákból igénytelen nézetem szerint a lelkesi hivatal körébe.

Most még csak egyet.

Említést tettem fentebb a *humanitárius törekvésekről*.

A belmissió jelzett munkái között több van olyan, — könnyű kiválogatni azokat, — melyek egyszerűen humán irányú munkáknak látszanak.

Valóban a belmissió édes testvére a humanitásnak, de megvan az a különbség köztük, hogy míg emez csak a külső nyomort veszi tekintetbe s ebből akar meggyógyítani, addig a belmissió visszamegy azon nyomor okára, a bűnre, s ettől akarja az illetőket mindenekelőtt megszabadítani.

Ha aztán a humanitárius törekvésekben vallásos, egyházas mozzanatok is észlelünk: annál jobb. Ottan a humanitás átlépett már a keresztyén humanitás területére, s ott már belmissiói munkát végez.

Csiky Lajos.

A meghívás.

A „Debr. Prot. Lap“ 26. számának 323. lapján levő rövid hír s a 27. számban adott interpretáció folytán bátorkodom újból hozzászólni a tárgyhoz.

Egyházi törvényeink 199. §-ának értelmezéséből nem az tűnik ki, hogy „az első és fő dolog az *egy jelöltben* megállapodás“, hanem a jogosult választók *kétharmadának* egy jelöltben való megállapodása. Azaz a másik egyharmad csoportonként akár 10 jelöltben is megállapodhatik, mégis lehet meghívás útján való választás, ha a 203. §-ban említett konstatálási methodus a 199. §. elvi jelentőségű feltételét fenforogni látja.

A presbyterium kötelessége a 200. §. értelmében *magának* meggyőződést szerezni, hogy a választásra jogosultak *többsége* meghívás útján kíván választani. E kötelesség azonban csupán *moralis*, mint a milyennek kell egy ily tekintélyes testületet minden dolgában vezetni. A meggyőződés megszerzésére *oly eszközt választ, a melyet akar*. (NB. Szász Károly püspök úr ajánlata is lehet ilyen. Az szerinte a legegyszerűbb: szerintem nem. Zsinati napló 823. l.). Hogy szerzett-e meggyőződést és mily úton, azt az esperesnek *nem köteles bejelenteni*, és viszont az esperes által erre *nem is útasítható*. Az esperes révén a jelentést — a qualificatio megvizsgálása után — a 202. §-ban említett küldöttek útján, a 203. §-ban előadott módon szerez magának meggyőződést arról, hogy a 199. §. értelmében tölthető-e be a lelkesi állomás.

Ugy a törvény betűjével, mint szellemével ellentétben áll az oly felfogás, mely a választásra jogosultak $\frac{2}{3}$ -ának egy jelöltben való megállapodását, illetőleg azt követeli, hogy *ez az esperesnek leendő jelentés előtt, számszerűleg* konstatáltassék. És határozottan pervers dolog ezen konstatálást, mint főbbet, elsőt, egyetlent oda állítani, mint a mely mellett a 203. §. említette eljárás jelentőség nélkülivé, feleslegessé válik. Szász Károly azt mondja, „hogy nem azt kell számszerűleg kimutatni, hogy a kétharmadrész kívánja a meghívást, hanem egyszerűen bejelentik a presbyterium által s azzal az is, hogy kit akarnak megválasztani. Ha az illető minősítésénél fogva ki nem zárható, az előre értesített választó közönség összejön és ekkor kell konstatálni, hogy nincs-e egyharmadrésznek kifogása a meghívás ellen. Tehát nem kétszer kell a számot konstatálni. Mert előbb a presbyterium csak jelenti, hogy itt $\frac{2}{3}$ -rész meghívás útján akar választani“ (Zsin. Napló 822. l.). És az említettem hibás felfogás már az, melyre Bartha Lajos zsinati tag úr, mint bekövetkező félreértésre rámutatott, mondván: „*könnyen úgy magyarázhatnák az intézkedést, hogy*

előbb pozitív irányban kell a kétharmadot konstatálni, azután pedig negatív irányban az egyharmadot" (Zsin. Napló 824. l.).

A törvény és a zsinati tárgyalások iratai határozottan kizárják az esperes azon jogát, hogy a 203. §-ban említett methodustól eltérőleg, avagy azon kívül, a választásra jogosultaknak, jelöltek körül való csoportosulására nézve, számszerű kimutatást követelhesen, ilyennek készítésére a presbyteriumot utasíthassa.

Hogy a meghívandó egyén a gyülekezet jelöltje volt-e, azt a bizottság a 203. §. értelmében konstatálja. Ha már előbb megengedhető egy konstatálási processus és ennek eredménye a $\frac{2}{3}$ -os többség, akkor a 203. §. a választás meghiusultáról nem is beszélhetne. Hogy beszél: ez maga elég bizonyíték arra, hogy akárminemű előleges számszerű konstatálása a $\frac{2}{3}$ -os többségnek nem szükséges, még kevésbé követelhető.

Pokoly József.

E közleményre kötelességünknek tartjuk megjegyezni, hogy az annak létrejöttétől szolgált egyik indok lapunk 26. számának különfélel közt egy közlemény, mely szerint „az esperesi hivatal olyan értelmű utasítást intézett a debreczeni presbyteriumhoz, melynél fogva az egyházközség szavazó tagjainak ($\frac{2}{3}$ -os) többsége döntsön a lelkészmeghívás tárgyában“, téves információ alapult. A mennyiben az esperes — mint biztos forrásból tudjuk — ily követeléssel nem állott elő; hanem, miután a presbyterium a jelöltet, mint a „jelenlevő presbyterek többségének jelöltjét“ jelentette be, arra hívta fel a presbyteriumot, hogy a törvény kívánalma szerint ne a presbyterium, hanem a „gyülekezet jelöltjét“ jelentse be. És ez eljárást csak helyeselnünk kell, mert az egyházi törvény 200. §-a szerint a presbyterium azt tartozik bejelenteni, a kit a gyülekezet meghívni kíván. Arra nézve, miként szerzett a gyülekezet óhajtságáról meggyőződést, utasítást az esperes a presbyteriumnak nem adott. Véleményünk e tárgyban az, hogy a gyülekezet óhajáról való meggyőződés bármely útja jogosult, a törvény a módot nem írva elő. Csak az a fő, hogy a jelölt a gyülekezet és ne csak a presbyterium jelöltje legyen. Mert az lehetetlen, hogy a presbyterium a gyülekezet óhaja tekintetbe vétele nélkül a meghívás dolgában intézkedhessék. Ime, ezt mutatja a debreczeni eset is, hol mihelyt a gyülekezet jelöltjeként jelentetett be a meghívni szándékolt előbb a presbyterium, most meg már, mint hátrább közöljük, a gyülekezet részéről van felemelve a tiltakozás szava.

Hely. szerk.

Református egyházunk a jövőben.

II.

Mint előző cikkemben kifejtettem, én egyházunk consolidációját azon anyagi erőforrások kihasználásától remélem, melyek részben rendelkezésre állanak, részben a jövőben létesítendő a közjó érdekében, hogy az egyház egyeteme az egyes egyházak terheit könnyebben elhordozhatókká tegye. Mert tapasztalat szerint a közterhek növekedése szüli az egyháztól elszakadni vágyó hajlamot, s a terhek emlegetése az a fület csiklándoztató ígéhirdetés, melyre főszólyt helyeznek a vándor apostolok. A Krisztus által kijelentett isteni üdv-intézménynek legmegfelelőbb keret a református egyház, s ezt az Úr ígérete szerint 300 év viharai közt folyvást erősödve, izmosodva, dacolni látjuk a pokol kapuival, s a marok liszteszke, mely a vértörvényszékek gyászos idejében

táplálta az üldözött prófétákat, nem fogyott el, mert a Gondviselő hatalmas ereje csodálatosan szaporította azt. De minthogy isteni származása mellett emberekben s emberek közt létesült, s áll fenn az anyaszentegyház, számolnia kell az emberek érdekeivel is, s míg a mennyei kenyérre utalja tagjait, nem szabad a földi kenyeret keserűvé tenni az újabb meg újabb rendszeressé váló adózások behozása által; sőt a haladást e téren az által kell dokumentálni, ha czélszerű tőkésítések által minél hamarabb minden czélnak megfelelő tőkét létesítünk. A mai állapot sok tekintetben elviselhetetlen, mert a modern szükségekhez alkalmazkodó berendezés nagy összegeket von el az egyházak életerejétől; s épen azért csak helyeselni tudom, hogy ezen terhekre való tekintetből az egyházaknak a gyámintézet tőkájéhez való évi járuléka elmarad; mert ma tényleg úgy áll a dolog, hogy a mely egyház lelkészének és tanítóinak 1000 frtot fizet évenként, adó és egyéb járulékok címén kiad 200—250 forintot.

A számok, melyek egyházunk anyagi erejét kimutatják, világossá teszik azon kötelesség szem előtt tartását, hogy a helyes költségvetés betartása mindenütt elengedhetetlen szükség.

Pedig a költségvetésekre s azoknak betartására sok helyt kevés súlyt helyeznek.

Nézzük az építkezéseket. Mindenütt igyekeznek a kor szükségének megfelelő épületeket emelni. Helyes a szándék, de a kivitelnél sok hibát követünk el. Egyik helyen tízezer forintos lelkészlak készül s az apostoli szegénység fitogtatására fürdőszobával berendezve, a legtöbb helyen 3—4 ezer forintból építik azt fel, pedig mindenik épület emelésénél 500—600 forint a vállalkozónak napidíjúl csak azon fáradságáért jut, hogy egyszer-kétszer megjelenik az építkezésnél, s az építő mesterek palotái nagyrészt a szegény egyházak pénzből épülnek. Nem tudom azért eléggé méltányolni a beregi egyházmegyének azon indítványát, melyet az én igen kedves barátom, Szilágyi Zsigmond tiszta-szabályozási főmérnök kezdeményezésére az egyházmegyék elé valószínűsítés céljából ajánlott. Szilágyi Zsigmond nemcsak szakértő, de egyházáért valósággal égő jóakarátú férfiú, ki nékem a b.-szent-mártoni egyházat romjaiból felépíteni segített, s kinek bölcs tanácsadása után nemcsak ott, hanem Hodoson is nem egészen 1600 forint költséggel egy falusi református lelkészi család minden kényelmét kielégítő, nem fényes, de a falunak díszét képező lelkészlakot tudtam építtetni.

Én ilyen kész tervek és költségvetések készítését falusi egyházak számára szükségeseznek tartom; de nem állapodnám itt meg, hanem szükségesnek tartanám az egyetemes egyház részéről egy olyan építési pénztár létesítését, melyhez a kölcsönre szorult egyházak 5—10 évi törlesztésre olcsó kamatra, a szegényebbek kamat nélkül folyamodhatnának. S mivel ez a tőkét föl nem emészténé, sőt a jelenlegi növekedésében fentartaná, lehetne azt a domesztika pénztárából p. o. 100,000 frttal megalapítani; vagy, a mi még kívánatosabb, a régebben országgyűlésen engedélyezett sorsjáték jövedelméből létesíteni.

Nem csekély összeget lehet az által is megtakarítani, ha minden egyház megye jőnevé építésszel lép összeköttetésbe, kik tisztességes munkadíjakkal megelégedve, nem tartanak az egyházakat kényők-kedvők szerint kizsákmányolhatóknak.

Nem régiben komolyan forgott szóban illetékes helyeken a tűzbiztosítás ügye, de a verseny miatt szépen le is került a napirendről, mert a hazai intézetek nyere-

ségöknek egy részét átengedték az egyházkerületnek. Ezen nyeremény-osztalék is jobb, mintha semmit sem adnának. De az egyházkerületeknek visszaadott ezen jutalék csak azt bizonyítja, hogy mégis jó jövedelmi forrás az egyházi épületek biztosítása, mert itt nem kell az ügynököket 10%-kal díjazni, mert, hála Istennek, az egyházi épületek sok részben elszigetelten fekvő helyzete a lehető ritkáká teszi a tűzveszedelmet. S ha elgondoljuk, hogy a most létező társulatok mily hasznot húznak a szerencsétlenségéből, s hogy mily nyereménnyel dolgoznak, mikor egy-egy méltóságos vezérigazgatónak 10—15,000, egy városi titkáranak 5—6000 forint évi fizetést képesek adni: önként azon gondolatra jövünk, jobb helyen maradna ennek a pénznek nagyrésze a falusi kurátor ládájában.

De az a kérdés, honnan vennők ezen tűzkár-biztosítási alapot. Ha mint biztosító társulat versenyre akarnánk kelni: akkor szegénységünk tétlenségre kár-hoztatna továbbra is. De mint szövetség, az egyházak által megvásárolandó részvényekből 100, vagy kétszáz ezer forinttal akármely pillanatban felállítható. És itt már igazán duplex libelli dos est. Az egyházaknak jól-rosszul elhelyezett tőkék jövedelmező papírba fektetnek, mely papír nemcsak a kamatot szolgáltatja vissza évenként, de a tartaléktökében évenként növekednek is; sőt mivel nem kellene költséges ügynököket, s nagy firmákat fizetni nevök odaadásáért: a biztosítás tetemesen olcsóbbá lenne egyházainkra nézve.

Az előbbieket elmondásával elsoroltam most már azon módokat, melyek által én az egyház újjászületését nem szavakban, hanem tényleg is nyilvánvalóvá ohajtanám tenni. Elérkezett az idő, mely tette hív, s ha sikerült szavaimmal egy-két ember gondolkozását az egyház-építés mezejére terelni, célomat elértem.

Lévai M.

TANÜGY.

Elnöki megnyitó beszéd

a Gönczy-egyesület I. évi július hó 6-án tartott közgyűlésén.

Tisztelt Közgyűlés!

Egy év repült el az idő gyors szárnyán egyesületünk legközelebbi közgyűlése óta. Egy év nem nagy idő még egyes ember életében sem, kinek földi pályája pedig — mint a zoltáriró mondja — 70, legfeljebb 80 esztendő. Mennyivel kevesebb az emberiség, s azon társadalmi intézmények életében, melyeknek multja, mint nagy folyók forrásának vidéke, a mult idők homályának ködében, ezredévek messze távolában van elrejtve szemeink elől! Mennyivel csekélyebb a nemcsak több ezer éves multú, hanem beláthatatlanul messze jövődjű iskola- és tanítás-ügyre nézve, melynek egyesületünk fő- és kiválóképen szerény munkásságát szenteli!

És mégis ez az egy év sem repült el nyomtalanul felettünk. A tanügy minden ágazatában tevékenységet, munkát, életet és örvendetes eredményű előhaladást tapasztalhattunk úgy külföldön, mint saját hazánkban. Hogy csak egyet említsek a többek közül, hova-tovább s mind szélesebb körben tért hódít a régibb keletű exclusivitással szemben, mi kasztokra osztotta a tanítással foglalkozók táborát, az az egészséges felfogás, hogy az egyetem és középiskola professora, az alsóbb vagy felsőbb szakiskola tanára, s a különböző fokú és elnevezésű népiskola oktatója tanító, s hogy bár az élet és tapasztalt szükség különböző körökre, szakokra,

más-más előképzettséget kívánó, s fokozottabb műveltséget nyújtó ágakra osztotta szét az iskolát, s a közoktatás terebélyes fájának egyes ágai különböző célok felé törekednek, külön érdekeket szolgálnak; mindazáltal egymástól nem függetlenek, egymást érintik és támogatják, egy törzsben egyesülnek. A különböző fokú iskolák munkájának ezen szoros összefüggése, kölcsönös egymásra hatása, az emberiség, társadalom, s közelebbről a haza előhaladását és felvirágzását célzó közös feladata és rendeltetése nyer pregnans kifejezést nálunk a nemzet milléniumi ünnepének alkalmából létesítendő II-dik országos tanügyi congressus előmunkálataiban és az országos közoktatási tanács szervezetében. Az alapos készütséget nyújtó, célutadatos vezetés alatt álló, jól szervezett népiskola, alapja és feltétele lévén a közép és felső iskolai tanítás és nevelés eredményének, pár évvel ezelőtt paedagogiai társaság jött létre, melynek tagjai közt egyetemi, közép- és szakiskolák tanárai sorában buzgó tanfelügyelőket és a népiskolai tanítók egész csapatját üdvözölhetjük. E társaság folyóiratot is ad ki, s ennek lapjain a tanügy egészéről és különböző ágazatairól szóló magvas cikkek alatt, váltakozva tanítók és tanárok nevével találkozhatunk.

Az összetartozás, kölcsönös egymásra utaltság mindinkább össze fogja hozni a különböző iskolák munkásait, hogy egymást és egymás munkáját megismerjék, megértsék és megbecsüljék. Erre van pedig nekünk különösen nagy szükségünk! Mert bár a tanító feladata munkaköréhez képest különböző: a tudós tudományából, a szellemi nagyság méltóságából mit sem veszít, ha a kisebbet gyámolítja, a kevésbé tanultat vezet, irányítja, vele humánusan érintkezik, munkatársának tartja és megbecsüli. Megfordítva a kisebb, a kevésbé tanult önértékét nem sértheti az, ha elismeréssel van a nagyobb, a tanultabb iránt. A mások derékségének, érdemének elismerése nem megalázkodás; a jogos önértéknek semmiképp sem foltja, soha nem csorbítja. Végezze a tudós egyetemi tanár magas hivatását, szálljon fel a tudományok régióiba, vagy kutassa át annak mélységes aknáit, hogy az ismeretek kincsét onnan napvilágra hozva, átadja a közhasználatnak. Soha ne feledje azonban munkája alatt, hogy az általa napvilágra hozott értékes kincseket első sorban a közép- és alsófokú iskolák hozzák forgalomba, viszik át a köztudatba.

Még közvetlenebb és közelebbi az érintkezés a nép- és középiskolák között. Ezek vezetői nemcsak tanítók, hanem nevelők és tanítók egyszersmind. A tanítványait tudományos pályára előkészítő középiskolai tanár, bár saját szakmáját tudományosan érti, abban kellőleg tájékozva van, tanításában nem a tudomány természetét követi, hanem tanítványainak szellemi fejlettségét tartja szem előtt s ahhoz alkalmazkodik. Nem az ismeretek közlése feladatának főbb és kiválóbb, de nehezebb része, hanem a szívnek és akaratnak az észszel összhangzásban képzése, tehát a nevelés. — A tárgyak sokasága, melyeket a népiskola felölel, s melyek mindenikében kellő jártasságot kell szerezni a népiskolai tanítónak, lehetetlenné, — tanítványainak szellemi ereje, mely az ismereteknek és készségeknek aránylag csak kicsiny körre szorító anyagát bírja el, szükségtelenné teszi, hogy a tanító az egyes tantárgyakban részletes, mélyreható ismereteket szerezzen, azaz tudóssá legyen. Különbözik a tudós, mint tanító épen oly sikertelen munkát végezne, mint köztapasztalat szerint a festőművész, mint rajztanító, a költő, ha a nyelvtan elemeit, az alaktant vagy mondatant tanítja. De általános műveltségre a tanítónak szert kell tennie. Annyi ismerettel, mint a mennyit tanítvá-

nyaival közöl, sem a tanítás és nevelés érdekében, sem társadalmi állásának szempontjából megelégedni nem lehet és nem is szabad.

A tanító feladata, bizonyos alapismeretek közlésén kívül, abban állván, hogy a lelki erőket, azok természetének és fejlődési törvényének megfelelően, összhangzásban fejtsse és képezze: ezt a feladatot az ember-, lélek- és gondolkodástan alapos ismerete, a növendékek lelki világának tanulmányozása nélkül meg nem oldhatja. Így a tanítványával közlendő ismeretek beható, minden oldalú elsajátítása, azoknak magasabb szempontból való áttekintése mellett, megfigyelési és gondolkodási készséggel, képzett és fegyelmezett észszel, bizonyos mértékben filozófiai műveltséggel kell bírnia. Különböző tanítványainak öntudatos vezetőjük nem lehet. Nap-számos munkát végez csupán, ki nem tudja, mit és miért tesz.

Egy-két példa még jobban megvilágítja a gondolatot. A népiskolai tanításban is megköveteljük pl. hogy a tanító történelmünk nagy alakjainak jellemképét kidomorítsa, ne csak értse, hanem éreztesse is tanítványával, hogy e nagy embereket minő czélok, minő eszmék vezérelték munkájokban. Mikép történhetik ez a lelki élet elemzése nélkül? Vagy gondoljunk egy költemény, egy olvasmány tárgyalására, melyek a legkülönbözőbb emberi érzelmeket, vágyakat, gondolatokat és tetteket tüntetik föl. A tanuló csak abban az esetben értheti jól meg az olvasottakat, ha nem csupán arra szorítkozunk, hogy mi történt; hanem figyelmét arra is felhívjuk, mikép történt, s miért történt úgy; ha a szereplőket jellemezzük, ha rólok helyesítő vagy rosszaló véleményt mondunk. Ez pedig pszichológiai elemzés. Látnivaló tehát, hogy lélektani ismeret nélkül a történelmet helyesen tanítani, sőt egyes olvasmányokat megértetni, fejtegetni, magyarázni nem lehet. Már pedig az olvasmányok, a történetek, maga a bibliai történetek nagyjából nem egyedül magokért, hanem a bennök rejlő tanulságokért taníthatnak, melyeket a tanulók munkájának igénybe vételével, mondjuk, közreműködésével felkeresni, kellő világosságra hozni feladata a tanítónak. Különböző magot benne hagyja a történet szalmájában, s tanítása lelki építés helyett egyoldalú memorizáltatás lesz. De lehet-e tanulságot vonni, azt kellőleg megértetni, a tanulók életviszonyaira, s körülményeire helyesen alkalmazni pszichológiai képzettség nélkül? Ebből következik, hogy bizonyos pszichológiai képzettség a tanítók szakműveltségének nélkülözhetetlen részét teszi.

De a tanítónak nemcsak fejtegetni, magyarázni kell a lelki életet, hanem a gyermekek lelki életét irányítani, arra jótékony befolyást gyakorolni is kötelessége. A tanító, kinek nincs pszichológiai belátása, soha sem tudja, minő hatást idéznek elő parancsai, intései, a jutalom vagy büntetés, melyeket egyes esetekben alkalmaz; hova vezet tanítási eljárása, mert képtelen magát tanítványainak lelki állapotába beleélni. Hogy jó, vagy rossz az eredmény, nála teljesen a véletlen műve. Neve létről iskolájában szó sem lehet; mert pszichológiai belátás nélkül értelmesen nevelni lehetetlen. Hiszen maga a neveléstan sem egyéb, mint alkalmazott lélektan.

A tanító szakképzettsége azonban nem csupán az általános műveltséget nyújtó ismeretek és tudományok elsajátításában, s nem egyedül a lélektan alapos megismerésében áll. A középiskola betetőzheti ezzel a munkáját, de a tanító szakképzettségének ez még csak az alapját veti meg. A népiskola nevelő- és tanító-intézet lévén, azon szoros viszonyban fogva, melyben a neveléstan és didaktika a lélektanhoz áll, a tanító lélektani

ismeretének úgy a szorosabb értelemben vett nevelésben, mint a tanításban is érvényesülni kell. Igaz, hogy csak művelt és képzett ember képes a gyermeki elmét fejteni és művelni, tehát a tanítónál elengedhetetlen feltétel, hogy művelt ember legyen; de mint tanító, tulajdonképeni feladatát a rábízott gyermekek helyes nevelése és jó tanítása által teljesítheti. Ennélfogva nála nem az ismeretek sokasága s mélysége, hanem a szívnek és akaratnak az észszel összhangzásban való művelése, s a tanítás módjának és alakjának helyes megválasztása s alkalmazása a főkéllék. Igazán mondják, hogy az iskola olyan, mint a benne működő tanító. Diszes épület, czélszerű berendezés, gazdag felszerelés, feladatát ismerő és teljesítő iskolaszék, helyes irányban gyakorlott felügyelet, mind szép és szükséges dolgok ugyan; de az iskolai tanítás és nevelés lelke, az iskola legfőbb eszköze, legelső tényezője maga a tanító. Ez, ha pályája iránt lelkesedik, ha elméje idealizmussal, szíve az emberiség, különösen a kicsinyek iránt szeretettel teljes, ha úgy az általános, mint a szakműveltséget nyújtó ismereteket megszerezte; ha a gyermekek lelki életét nemcsak jól ismeri, hanem irányítani is képes; ha tanítványainak nevelésén kívül tanításban jártas, a tanítás különböző módjaival és alakjaival ismerős, s azok megválasztásában és alkalmazásában művészi ügyességre tesz szert: olyan áldásos munkát végez, mely nemcsak a szülők, hanem a társadalom hálijára is a legnagyobb mértékben érdemes.

A mondottakban általános vonásokkal igyekeztem vázolni a tanító képét. Szántszándékkal hagytam ki e vonások közül a nemzeti színeket, holott a magyarnak, mint már annyian s oly meggyőzően kifejtették, újabb ezredéves életet többé nem a kard, hanem a kultúra biztosít. Szántszándékkal hagytam el, mert ez általánosságban mondottakat is elégnek vélem arra nézve, hogy azok alapján a tanítóképzésről s az azzai szorosabb összeköttetésben álló dolgokról pár szót szólhassak.

Kovács Lajos.

(Vége köv.)

Az országos középiskolai Tanáregyesület Kassán tartott XXIX. évi közgyűlése.

(Folyt. és vége.)

Egyébiránt szórakozás tekintetében a tanároknak Kassa ellen nem lehet panaszuk. Az a kiváló figyelem s mindenre kiterjedő gondoskodás s magyar vendégszeretet, melyet úgy a vezérférfiak, mint kassai kollégáink és általában a közönség irányunkban mutatott, a kassaiak magas társadalmi műveltségére, a kultúra és annak képviselői iránt való nagy érdeklődésére és áldozatkészségére enged következtetni. Tanfőúrától hallottam, mennyire megbecsülik és tiszteletben tartják ott a tanítói osztályt a többi társadalmi osztályok. Egyszersmind alkalmunk volt tapasztalni, sőt irigyelni, hogy Kassán a különböző jellegű, felekezetű és irányú intézetek tanárait a legnagyobb egyetértés s a legtisztább kollegiális jóindulat fűzi össze s csakis ez tette lehetővé, hogy nemcsak maga a gyűlés, hanem mindazon társas összejövetelek, melyekből a vendégek bőven hívték részüket, kiválóan sikerültek s sokáig felejthetetlenek maradnak.

A társas ebéd után a tanárság kisebb-nagyobb csoportokban hullámzott Kassa utcáin s nézegette a város nevezetességeit, a régi egyházakat, tanintézeteket, a muzeumot stb. Elismerésre méltó Révész K. t. barátunk kitüntető figyelme, a ki különösen az egyesület protestáns tagjait egyenként hívta fel a lelkeszi lakáson közszemlére kitett kassai ref. egyház régiségeinek, az

úrasztali készleteknek az ötvös és zománczó mesterség e kiváló remekeinek megtekintésére.

De különösen jól esik visszaemlékezni a jul. 4-iki jászóvári kirándulásra, melyben mélt. és főt. Benedek Ferencz premontrei praelatus meghívására az egész gyűlés mintegy 160 taggal vett részt. Szakadó záporban róbogott velünk a külön vonat a premontreieknek, e kiválóan figyelmes, vendégszerető, művelt és mindenekfelett hazafiás rendnek a természet és művészet minden áldásával elhalmozott otthonába, hol a hófehér ruhás gazdák, élükön a jóságos arcú, örökké mosolygó főpappal, páratlan vendégszeretettel fogadták s valóban főpapi lakomával látták el vendégeiket. Nem lehet eléggé sajnálnunk, hogy a schönbrunni mintára alkotott parkot s a Tapolcza vidékét a folyton szakadó eső miatt be nem járhattuk; meg kellett elégednünk a nagyszerű termek, a restaurálás alatt levő könyvtár, s a szép templom gyönyörű freskóinak megtekintésével.

A késő délutáni órákig tartó lakoma után, meleg és szívélyes bucsuzások közt egyenesen a vonatra ültünk, magam részéről kellemes emléket, a főt. prépost szíves üdvözlését és megemlékezését hozva két veterán kartársunk, Tóth J. és Kovács J. számára, kiket a prépost úr még váradi tanár korából, azon szomorú időből ismert, midőn a debreczeni főgymn. tanulóit Váradra kellett vinni érettségi vizsgálatra. Elénken tudakozódott az egykori kollégákról, kikre 37 év óta is vissza tudott emlékezni.

A gyűlés 2-dik napja július 5-én folyt le, előbb az első napról elmaradt teljesen meddő vitával kezdődött, s annak végeztével Balogh Péter szolnoki tanár olvasta fel a tanárság társadalmi és anyagi s erkölcsi helyzetével foglalkozó munkáját. A mindenre kiterjedő munkát, mely memorandum alakban volt már ki is dolgozva, némi csekély módosítással a miniszter elé való terjesztése elhatározott. Mily eredménye lesz, ki tudná azt megmondani? Hogy a körülmények ez idő szerint a legkedvezőbbek arra nézve, hogy a tanárság bajai őszintén feltárassanak, az bizonyos; s ha orvoslás nem következik be, az a középiskolázás nagy kárául fog történni, az még bizonyosabb.

Figyelmet keltő volt még Czigler kolozsvári tanár felolvasása, mely a felsőbb leányiskolák tantervével foglalkozott, de általában kiterjeszkedett a nők felső oktatására. A felsőbb leányiskolák színvonalának emelését sürgeti s e törekvésben a középiskolák, főleg az egyesület támogatását kéri és várja.

Gerevich E. felolvasása: A tanulmányi kirándulásokról s egyéb indítványok az idő előrehaladt volta miatt nem részesülhettek kellő figyelemben, sietni kellett a gyűlés berekesztésével, annyival is inkább, mert a kassai tantestület és közönség által adott társas ebéd helye, a csermelyvölgyi szép kioszk egy kissé távol esett várostól.

Itt is számtalan díkció hangzott el; majd megkezdődött a ranki és szádellői kirándulásokra való társas csoportok szervezése. Ezen kirándulásokról azonban, nagy sajnálatomra, a számomra kimért idő rövid volta miatt el kellett maradnom, pedig a szívesség, kényelem, társaság, melylyel e kirándulást figyelmes és páratlanul szíves házigazdám, a főt. premontrei tanárok kecsgetővé tették, mind olyan volt, melyre ritkán lesz az életben alkalmam. Midőn ez úton is bocsánatukat kérem elmaradásomért, egyszersmind fogadják nyilvánosan is köszönetemet ama figyelemért, szívességért és rokonszenvért, melylyel csekély személyemben Debreczent s különösen főiskolánkat kitüntetni szíveskedtek.

Sinka S.

KÖZÉLETÜNK.

Epilogus az óvári értekezlethez.

Ezen az értekezleten én is ott voltam mint vendég. S mint ilyen nem éreztem jogot arra, hogy a szóbanforgó dologhoz szóljak, legfeljebb csak bizalmas barátaim előtt ejthettem el néhány szót a Kis Bertalan barátom által tárgyalt *belmissióra* vonatkozólag. Ez a belmissió foglalkoztatja most az egész protestáns világot, különösen annak lelkészi karát. Engemet is ez érdekelt legjobban. Többen szóltak szén tárgyhoz egész precizitással s bizonyos vagyok benne, hogy míg ez a szerény cikkecske e becses lapba kerül, addig más valaki referálni fog ez értekezletről; azért is adtam ennek a fenti címet.

Olyan óriási nagy ágyba fektette szülőltét, a belmissiót; a dunnák és dagadó párnák óriási hullámaival úgy bepórlálta, hogy mikor a keresztelezésre összegyűlt komák, rokonok és barátoknak meg akarta mutatni, ő maga sem találta meg — ezek aztán maguk indultak a keresésére s a nagy buzgalomban agyontaposták, megfullasztották.

A *belmissió* ő szerinte nem egyéb, mint: *küzdelem az iszákosság és tudatlanság ellen*; mások szerint ez nem belmissió, hanem *cura pastoralis*; harmadik meg negyedik szerint *belmissió és cura pastoralis* tökéletesen egy, — úgy lehet azt tekinteni, mint két ugyanazon anyagból készült egybeillő Δ -et.

Az én szerény véleményem szerint pedig van belmissió, midőn t. i. egyes hittérítők, missionáriusok elmennek a magyar haza határain kívül s az ottan élő pogányokat igyekeznek a ker. hitre téríteni. Ilyen külmissiónak tekintem azt is, midőn a magyar ev. ref. missionáriusok — mint pl. Czelder is annak idején s többek azóta is — a szomszédos országokba elszéledt ev. ref. vallású magyarokat igyekeznek ev. ref. hitőknek s magyarságuknak tudatára ébreszteni, vagyis megmenteni őket a magyar nemzetnek és a protestantismusnak.

Igen, de egy idő óta a haza határain belől a nazarénismus, a baptismus épen az ev. ref. egyház tagjai közül sokat elhódított; némelyeket hitőkben megtántorított; másokat pedig másféle okok, mondjuk pl. az iszákosság, a tudatlanság, korlátolt észjárás, valamely lelkészszel vagy tanítóval szemben elvesztett per, az egyházi hivataloknál való mellőztetés, s több ilyen és efféle okok az egyháztól, a templomtól elidegenítették, úgy, hogy ezek a protestantismusra, sok tekintetben a magyar hazára nézve is meghaltaknak tekinthetők.

Ilyenek lehetnek egyes községekben, egyes városokban, vagy pedig több mérföldekre terjedő ország-részekben.

Most már a ki ezen eltántorodottakat akár egyik, akár más valamelyik téren fölkeresi, azokat felvilágosítja, szóval megnyeri a presbyteriumnak ismét: az *belmissiót* teljesíti.

És itt szükségesnek tartom megjegyezni, — bár ezt cikkcskéim keretén kívül állónak tartom — hogy az olyan Szabó Aladár, Szalay J. és Fekete Gy.-féle belmissiót, mely nem is annyira az úgynevezett vallástalanság, vagy hitetlenség ellen küzd, mint inkább a vallásos ev. ref. hívőket akarja a protestantizmus szellemével egyáltalán össze nem egyeztethető *pietismus* lélek nélküli igájába hajtani: Erőss Lajos barátommal egyetemben én is elítéltem; azt, amennyiben a *pietismus* jellegét hordja magán, a protestantismusra nézve határozottan károsnak tartom.

Olyan belmissió kell nekünk, a mely ezeket az egyháztól eltántorodottakat fölkeresvén és jó útra térítvén, nem feketített orczával jelennek meg az emberek között, nem így imádkoznak: *Istenem, hála adok neked, hogy nem vagyok olyan, mint itt eme publikánus; hanem így: Uram, légy irgalmas nekem szegény bűnösnek.*

Van ezenkívül cura pastoralis is!

Ez alatt pedig azt szeretem érteni, hogy a lelkipásztor — kizárólag csakis a maga egyházában — ügyel arra, hogy a gyermekek vallásos nevelésben részesüljenek, e célból fölkeresi azokat a szülőket, kiktől tudja, hogy gyermekeik vallásos nevelése iránt indolenssek; ügyel arra, hogy a szülőtlén árvák vallásukban neveltessenek s vagyonukból lelketlenül ki ne forgattassanak; a szegények, betegek, magokkal jótéhetetlen öregek, több e félék ügyét magáénak tekintí, azok részére segílyt gyűjt, könyörületessegre indítja a sziveket; vigasztalja a szenvedőket, a reményeikben csalódottakat, s valami nagy veszteség felett bánkódókat s midőn ezeket teszi, a: „si vis me flere, dolendum est primum ipsi tibi“ elvénél fogva ő maga jár jó példával legelő.

Ez cura pastoralis és nem belmissió.

Es ezt a cura pastoralist kötelessége gyakorolni ma is minden lelkésznek, — az volt eddig is — s míg a misszionáriusok működésük tere egyházuk keretén kívül esvén, külön díjazásban részesülnek a missió-alapból, addig a cura pastoralis gyakorlásáért a lelkészek külön díjazásra igényt nem tarthatnak.

A melyek szerint tehát rendes lelkészi állásban levő egyén tulajdonképen nem is igen teljesítheti missziót, csak cura pastoralist.

A kül- és belmissió s a cura pastoralis közti különbségre vonatkozólag ezeket voliam bátor elmondanak.

Azon reményben vagyok, hogy lesznek többen, kik nézetemben osztoznak.

Bökény.

Király Antal,

ev. reform. lelkész.

NEKROLOG.

SASS KÁROLY.

1819—1895.

Egy hív lelkipásztor s igaz hazafi élete folyását tükrözik vissza eme sorok, ki 77 évre terjedt életében az igaz és nemes eszméknek rendíthetetlen bajnoka vala.

Sass Károly született 1819-ben Nyír-Medgyesen, Szatmár megyében, ároni családból. Atyja Sass Mihály, anyja Gyimóthy Juliánna. Szüleit korán elveszítvén, mint szegény lelkész-árva, rokonainál talált menhelyet s ezeknek támogatása mellett futotta meg tanulói pályáját Losonczon, Sárospatakon, Debreczenben, — mindig a kitűnő tanulók között foglalván helyet. Tanulói pályája végeztével akadémiai rektori állást vállalt el a Biharmegyei K.-Kerekiben, s azután T.-Füreden s lelkész lett. Itt érte őt a szabadság riadója s az ifju lelkész hazaszeretetétől buzdítatva, azonnal kész volt a haza védelmére s a t.-füredi nemzetőrökkel mint köznemzetőr a harcztérre sietett, hősies részt vevén a temerini sánczok védelmében.

Később az I-ső honvéd hadtest — Nagy Sándor hadteste — tábori papjává neveztetvén ki, résztvett a kassai, váci, isaszeghi, n.-sariói, szolnoki, bicskei ütközetekben, valamint Budavár ostromában, lelkesítő szónoklataival buzdítván a honvédeket a haza védelmére. A

debreczeni csatát Nagy Sándor oldalán küzdötte végig s mikor Görgey Nagy Sándort a debreczeni ütközet után hadi törvényszék elibe akarta állítani, Nagy Sándor tábornok sirva kérte Sass tábori lelkészt, hogy őt Kossuth kormányzó előtt a Görgey vádjai alól tisztázza. Sass Károly, az igazságnak tántoríthatatlan bajnoka, azonnal elindult Aradra s Kossuth kormányzót felkereste s Nagy Sándort a Görgey vádjai alól teljesen kitisztázta.

Az Uj-Arad és Lippa közötti utolsó ütközet után Sass Károly is elfogatott s a muszka hadbíró és gr. Zichy Ferencz által vallatóra fogatott, mely alkalommal következő érdekes párbeszéd folyt le közte és a gróf között:

Gr. Zichy: Papolt-e Ön a császár ellen?

Sass: Nem, csak a kamarilla ellen.

Gr. Zichy: No, azt már elcsaptuk.

Gr. Zichy: Kit szeret inkább, a császárt-e, vagy Kossuthot?

Sass: Azt, a ki törvényesen kormányoz.

Gr. Zichy: Jó hazafinak tart-e Ön engemet?

Sass: Arról feleljen Méltóságodnak lelkiismerete.

Gr. Zichy: Óh, az én lelkiismeretem engem nem vádol.

Sass: Akkor én sem vádolom Méltóságodat.

A kihallgatásnak eredménye az lett, hogy Sass Károlyt szabadon bocsátották s ő Bihar megyében Margittán húzódott meg, s ugyanott s. lelkészi állást nyert. Ezen állásától azonban nem sokára megfosztatott egy szabadszellemben tartott prédikációja miatt. Harom évig hivatal nélkül volt. Ezen idő alatt több egyház meghívta őt lelkészül, de a felsőbb hatóságok őt, mint rebellis hírből álló embert sehoi meg nem erősítettek, míg végre 1854-ben Albisra választották meg s a többség a választást helyben hagyván, lelkészi hivatalát elfoglalta.

41 éven keresztül volt Sass Károly az albsi ev. ref. egyháznak hív lelkipásztor, egy egész nemzedéket nevelvén fel az Isten félelmében, jó erkölcsökben s az igaz hazafiságban. Az egyház anyagi dolgait is bölcsen igazgatta. Lelkipásztorkodása alatt templom, torony, paplak, iskola, tanítói-lak újra építettek.

Családot 1851-ben alapított. nőül vevén angyali jóságú s áldott emlékü hitvesét Tökés Zsuzsánnát, kiktől több gyermeke származott. Ezekből életben vannak Elemér pestvidéki törvényszéki bíró és Béla, a debreczeni főiskola akadémiai tanszékeinek ezen iskolai évben igazgató tanára.

Első neje kora halála után másodszeri házasságra lépett volt siteri lelkész Szokolay István özvegyével Csécsy Nagy Juliánnával.

Egész élete küzdésből állott s csak vas idegzetének s edzett természetének tulajdonítható, hogy ily magas kort ért el. Komoly beteg soha nem volt, azonban az évek súlya alatt az elmúlt tél óta roskadozni kezdett s f. hó 1-ső napján a hajnali órákban csendesens elszenderült. Temetése f. hó 3-án ment végbe az egyházmegye papjainak, tanítóinak, világi férfainak s a rokrok, ismerősök, jó barátok seregeinek nagy részvéte mellett.

Koporsójánál az érmelléki ev. ref. egyházmegye esperese nagy. Nagy István úr tartott megható imádságot, működésének helyén az albsi templomban, tisz. Szabó Mihály ottományi lelkész úr mondott gyászbeszédet, melynek alapigéi az Ap. csel. szóló könyv XX. r. 18. versében vannak befoglalva, végre a sírnál tisz. Arany György boroszlói lelkész mondott remek búcsúztatót.

Koporsóját szebbnél-szebb koszorúk borították, így Albis községe — „érdemekben megőszült polgárának“; az albisi ev. ref. egyház — „felejthetetlen lelképásztornának.“ „Felejthetetlen jó édes atyjoknak Elemér és Gabriella.“ „Felejthetetlen jó édes atyjoknak Béla és Mariska.“ „Kedves jó Károly bátyánknak Kovács Gábor és családja.“ Koszorút tettek koporsójára a mostoha gyermekei is, Szokolai Béla h. k.-kovácsi lelkész, Szokolay István p.-tamási jegyző és Szokolay Ilona, férjezett Fazekas Imre érkeserői lelkészé.

Most már ott nyugszik csendesen hivei között az albisi sírkert fái alatt. Legyen síri álma csendes! Emléke élni fog az idők végtelenjéig. Áldás és béke lebegjen sírhalmá fölött!

Külföldi hírek.

A jelekből ítélve, általánosságban kimondhatjuk, hogy a külföldi protestántizmusnak harca és sebei ugyanazok, a melyeket mi magunk is átküzdünk, átsínünk. A régi gonosz ellenség az az egyetemlegesen rettegető rém, mely fel-felriasztja az alélni vagy dermedni készülő protestántizmust. Sajnos tehát, hogy nem annyira győzedelemtől és épségről, mint inkább harczokról és sebekről kell olykor-olykor írunk. Ilyeneket tapasztalnak protestáns hitrokonaink újabban Dániában, a miről már más alkalommal szoltunk, továbbá Svédországban, a miről most értesít bennünket a kultúridi egyházi sajtó. Mióta ugyanis itt a katolicizmus teljes szabadságot élvez, a minek tiz-tizenkét éve lehet mindössze, azóta rohamosan nyomul előre, s ma már nemcsak apostoli vikársággal, de püspökkel is díszeskedhetik. És a hova a pápa egyszer betette a lábát, onnan ugyan nem igen tágit egykönnyen. Leköti a lelkeket, de nem ám a tiszta evangéliom igéivel, hanem a hűbűbűsség és érzék ingerítő kúszoság nyúgeivel. A Mária-kepek és ereklye-utánzatok egész árjával özönl el a hiszékeny együgyűek hajlékait, s azoknak megtérítési, gyógyító, bátorító hatást tulajdonít, úgy hogy ilyeneknek birtokában bizvást szembeszállhat a jámbor katolikus még a halállal is. A katolikus lapok tele voltak a most lezajlott japán-kínai háborúról szóló hírek közlése alkalmából azzal a legendai dícsékedéssel, hogy a japán hadsereg katolikus vallású katonáiból toborzott zászlóalj mint valami legio fulminatrix, az ellenség legelszántabb ostromait is, győzedelmesen verte vissza s a japán zászlónak hírt, nevet, hódolatot szerzett. Természetesen mindezt a sebezhetetlen skapulárának és Mária segédmenének tulajdonítják. No hát ilyenek az ő hatalmi eszközök, ilyenek az ő hű sikereik. Ilyen szellemű maszlagok használata ellenében, az evangéliomi keresztyénségnek szünetlenül tiltakoznia kell s ebben rejlik a protestántizmus feladata. Ezért törekszik a külföldi evangéliomi protestántizmus arra, hogy a lelkeket az evangéliom terjesztése által meggyőzze az igazságról s felszabadítsa abból a szolgaságból, mely a bűn rab-ságánál is kárhuzatosabb. E célra szolgálnak és munkálnak a különböző protestáns egyesületek, például egyebek közt a németországi ev. ref. szövetség, mely a mellett hogy különlegesebben a reformált egyház vérkeresztységével szerzett drága javak megmentésén fáradozik, tágasabb körben egyenesen az egyetemes keresztyénség és illetőleg az Isten országa diadalának érdekében hat, alkot, gyarapít.

Ez a németországi ref. szövetség olyanszerű gyűlés, mint a milyen volna nálunk az egyetemes ev. ref. egyházi értekezlet. De hát nálunk — a mint a példa

mutatja — még az egyházkerületi egyházi értekezlet sem tudnak megszilárdulni. Igazolja ezt egyebek közt az a ténykörülmeny, hogy például a tiszántúli egyházkerületi értekezlet választmányi tagságát, a megválasztott hetven egyén közül huszan, már hogy miért, miért nem, az nem kérdés, de tényleg nem fogadták el. A két szövetség között meg van az a hasonlatosság is, hogy mind a kettő vándorgyűléseket tart. A jövő fogja majd bebizonyítani, mennyiben sikerülnek nálunk az ilyen összejövetelek. Németországban nagyon szép eredményeket látunk. Ott azonban nem pusztán egyház-kormányzati és külsőleges jellegű kérdésekkel foglalkoznak, hanem kiváló gondot fordítanak a reformált felekezeti érdekekre s a református öntudat szilárdítására. Lapunk mindig figyelemmel kísérte ezeket a mozgalmakat, épen azért említjük meg most is jó idején, hogy az ezen évi német ref. szövetségi nagygyűlés augusztus hó 27—29 napjain lesz Siegenben. A tárgysorozat pontjai közül, az ünnepi alkalmi egyházi beszéden kívül meg kell emlékeznünk Müller Károly erlangeni theol. prof. előadásáról, melynek tárgya „a református hitvallásnak bece és alkalmazása.“ Hittani jelentőségű Witz bécsi főegyháztanácsos felolvasása a megszentelődés tanáról. Lesznek ezenkívül egyháztörténelmi, missziói és jótékony-ságra buzdító beszédek bőségesen. Remélhetőleg mi is felmelegedünk lassanként a jelenleg érezhető közöny és ridegség után s nyomdokaikba lépünk azoknak a nitrokonoknak, a kik bennünket megelőzve részesültek az alkotásra képesítő kegyelemben.

Élénken foglalkoztatja a németországi protestánsok intéző köreit a theologiai és illetőleg *lelkési képzés* kérdése is. Erre vonatkozólag a „*Protestantische Zeitung*“ többféle javaslatot közöl. Rámutat arra, hogy a jelenlegi egyetemi képzés a gyakorlati lelképásztorkodás ügyeinek nem felel meg teljesen, mert is szükséges volna a theologiai tanfolyamot előkészítő és befejező semináriummal hozni kapcsolatba. Az egy éves előkészítő tanfolyamon a leendő hittanhallgatók a görög és héber nyelven, a biblia kiválóbb szakaszainak könyv nélkülözésében, a hitvallási iratok behatóbb megismerésében, valamint tanulmányi és társadalmi mihezertásban nyernének oktatást és illetőleg gyakorlatot. Erre következnek a három évre beosztott theologiai akadémiai szak-tanfolyam, melynek sikeres bevégezése után az illető jelöltek segédlelkési vizsgálatot tennének. Befejezésül aztán még másfél évig, tisztán a gyakorlati lelképásztorkodás teendőivel s a legapróbb részletekre is kiterjedő alaki tudnivalókkal foglalkoznának, minek végeztével a kiküldött egyházi bizottság előtt lelkész-képesítési vizsgálatot tennének. Ha szinte elősmerjük is, hogy ebben a javaslatban igen sok megszívlelni való gondolat rejlik és az ilyen berendezkedés a tudományos és gyakorlati kívánalmaknak jobban megfelelne, mint a jelenlegi rendszer, mindamellett nem remélhetjük azt, miként ebben a században, a meglevő állapotokon valamelyes változást is tenne a német tanügyi kormány, annál kevésbé, mert a reformra irányuló javaslat vidéki érdekeltek köréből került ki. Már pedig tudhatjuk a saját dolgaink folyásából, hogy nálunk sem igen hallgat p. o. a méltóságos konvent valamelyik vidéki újságszerkesztő még oly éktrévaló indítványára sem, hanem azt nézi, hogy az a ki szól, ott ül-e a zöld asztal mellett s akkor is van-e elég sulya?

A velünk szomszédos Ausztriának területén, napjainkban a protestáns öntudat ébresztésére nézve több rendbeli áldásos mozzanat jegyezhető fel. Ilyen első sorban is a *cseh szláv néprajzi kiállítás*, a mely Prá-

gában május 15. napján nyitott meg. Kiválóan tanulságos itt az evangélikus kiállítási szakosztály remek kivitelű, impozáns hatást műcsarnoka, mely a klerikálisok szemében nagy számla, de a mely az elfogulatlan művelt szemlélőnek figyelmét és érdeklődését annál inkább felkelti. Ötven ezüst feliratú táblázatos kimutatásban van itt feltüntetve mindaz, a mit a cseh nemzet legnagyobb fiai, kik egytől-egyig protestánsok valának, a haza, egyház, iskola és közmívelődés javára munkálkodtak, alkottak. Mindez az evangélium vívmánya és diadala is egyuttal. Felemelőleg hat a szemlélőre az annyira ritka és becses kralici biblia hat kötetben, iszonyatossággal tekint minden emberileg gondolkozó lélek a prágai vértörvényszék által (1621-ben) használt kivégzési bárdra, melybe a lefejezettek nevei is be vannak vésvé. Láthatók a türelmi időszak alatt épült csűr alakú imaházak és az egyenjogúság korszakában épített modern stílusú templomok rajzai. Az iskolai kiállítási csoportban van a külön osztályozott Komenius kiállítás és sok nevezetes látnivaló. Minderről nagy lelki örömmel veszünk tudomást mi is és a cseh protestáns testvérek iránt kifejezzük ez alkalomból is hitrokonni vonzalmunkat, szívbéli benső üdvözlésünket.

A másik fontos esemény gyanánt tekintjük azt, hogy *Brünnben*, Morvaország fővárosában, ez évi áldozó csütörtökön avatott fel az újonnan épült *ev. ref. templom*. Az örömnepélynél négyezer főnéi számosság sokaság vett részt. Morva- és Csehország református körei mindannyian kifejezést adtak a Mindenható iránt érzett hálójoknak abból az alkalomból, hogy az evangélium hirdetésére ezt a hajlékot felépítette s felajánlhatta a hívők kisdéd serege. Huszonnyolcz lelképásztor s több egyházi gondnok volt jelen. Az ünnepély főnyelvet emelte *dr. Dohn Ester* becsi theologiai fakultásprofesszor és *Tardi Ámin* hazánk főegyháztanácsos részvétele, a kik mindketten evangélium szellemi gazdái, mely tartalmú, nagy hatást keltő beszédeket tartottak. Az a hűséges Gondviselő, a ki morva hitestevőreinket idáig és ennyire segítette, legyen továbbra is tényező napok, végső patzuk, egyedüli legfőbb vigasztalásuk.

Valóban, bizonyára úgy van: Az Ur nélkül semmit, Vele és Általa mindeneket megeselekedhetünk! Övé a dicsőség.

IRODALOM.

Gyász- és sírbeszéd. Irta: *Csáki István*, mohácsi reform. helyettes lelkész. Második kötet. Szabadka 1895. Schlesinger Sándor könyvnyomdája. Ára?

Mult évben adta ki a munkás ifjú szerző ezen műve első kötetét, melyről úgy mi, mint laptársaink is elismeréssel, dicsérettel szólottunk.

Van ezen kötetben 5, bibliai szöveg fölött írt halotti egyházi beszéd (I. II. III. IV. és X. sz. alattiak), 10 gyászbeszéd, tehát templomban, vagy háznál tartott oráció, 10 sírbeszéd, mely a temetőben, a nyitott sír fölött mondott és mondható el s végre 1—1 temetőszentelési (nem jobb lett volna temetőfelavatási szót használni?) és sírköleteteli, összesen 27 beszéd.

Szerző a legkülönbözőbb alkalmakra írta és adta ki ezen beszédeit, melyeknek jellemző sajátjuk a tömör rövideg, a világos, keresetlen, nemesen egyszerű irány mellett az evangéliumi hit, mely minden mozzanatot meg tud ragadni, hogy a vigasztalás szívárványát fel-

tündököltesse a bánatba merült gyászolók lelki szeméi előtt.

Sok szép, nemes, a földi lét körén felülemelkedő, igazán keresztyén szellemű gondolattal találkozunk e 101 lapra terjedő könyvecskében, melyet örömmel ajánlunk lelképásztoraink szíves figyelmébe.

Ráth Mór (Budapest, Haas-palota), a törvények első rangú szakférfiak által commentált külön kézi kiadásának XL. a/b száma alatt megjelent: 1894. XXXI. *törvényczikk a házassági jogról* s a XLI. a. b. alatt 1894. XXXII. t.-cz. *a gyermekek vallásáról* s ugyan-ezen kötetben 1894. XXXIII. t.-cz. *az állami anyakönyvekről*. Mindkét kötetet jegyzetekkel, utasításokkal és magyarázattal ellátta dr. Imling Konrád, a m. kuria bírája, s mindkettő második, a miniszteri végrehajtási rendeletekkel bővített kiadás. Az előbbi kötetnek ára 1 frt 20 kr, az utóbbié 70 kr. Nem is tudjuk a lelkész vagy bármely művelt ember könyvtárát vagy íróasztalát ezen új törvények nélkül elképzelni, s jeziert ezen magyarázatos kiadás megszerzésére felhívjuk t. olvasóink figyelmét.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **A debreczeni lelkészválasztás** ügyében hétről-hétre merülnek fel újabb mozzanatok, melyekről, nagy mértékben érdekelvén azok lapunk olvasó közönségét, igyekszünk mindig számot adni. Mielőtt az újabb mozzanatokról referálnánk, kötelességünknek tartjuk kinyilatkoztatni, hogy azon négy presbyter (dr. Szinay Gy. István, I. Kovács I. és Szikszay Szabó J.), kikről azt írtuk, hogy Mitrovics érdekében jártak Kaban Dávid házy esperesnél: mint erről a legilletékesebb helyről értesültünk, nem az ügyben való részvételük miatt voltak nála, hanem hogy véleményét megismerjék a lenitorgó fontos ügyben, melynek ügyében az ő a nagyon homályos meghívási törvényt. Az igazság érdekében szívesen igazítottuk így helyre múltkor írtunkat, mert a gyanúsításnak még árnyékát is kerülni szeretnők. — A helybeli ev. ref. egyház több tagja a közelebbi múlt napok folyamán értekezletre gyűlt össze, mely alkalommal a lelkészválasztás ügyében a presbyteriumhoz benyújtandó következő tiltakozás fogadtatott el: „Nagytiszteletű presbyterium! A helybeli lapok közléseiből látjuk, hogy a h. e. Tóth Minaiy feledhetetlen lelképásztorunk halálával megürült lelkészi állomás betöltése érdekében eddig-elő a következő figyelemre méltó tények merültek fel. 1. A nt. presbyterium 1895. márczius 31-iki ülésében szavazattöbbséggel, végzésileg kimondá, hogy a lelkészi állás pályázat útján töltesse be. Majd ugyanazon évi május 5-én előbbi — törvényes formák között hozott — végzésétől eltekintve, ugyancsak szavazattöbbséggel kimondta, hogy a lelkészi állomás, meghívás útján töltesse be. 2. A függetlenségi és 48-as politikai pártkör helyiségében, 1895. május hó 17-én, tudomásunk szerint kizárólag a kör tagjai által tartott értekezlet kimondta, hogy a megürült lelkészi állásra Mitrovics Gyula sárospataki tanárt óhajtja megnyerni s e célból azon presbytereket, kik egyszersmind a pártkör tagjai, utasítással ellátta. 3. A nt. presbyterium 1895. május 19-iki ülésében, szavazattöbbséggel kimondá, hogy a lelkészi állomásra Mitrovics Gyula sárospataki tanár hívatik meg, s ezt bejelentette az esperesi hivatalnak és egyszersmind közölte Mitrovics Gyulával. Nagytiszteletű presbyterium!

Nem kívánkozunk a lelkészválasztás ügyében fölmerült s vélekedésünk szerint kisebb fontosságú többi események elősorolásába és méltatásába bocsátkozni, de azt fájdalommal kell kijelentenünk, hogy az általunk előadott tények mély szomorúsággal és nagy aggodalommal töltik be lelkeinket. Nem titkolhatjuk el aggodalmunkat már a felett sem, ha egy magas hivatásu erkölcsi testület, — minő egyházközségünk presbyteriuma — a körülmények megfelelő változása nélkül, ugyanazon ügyben ma így, holnap amúgy határoz, mert a meggyőződések ilyenmő ingadozását a magyar, és a kálvinista jellemmel megegyeztetetőknek nem találjuk. De aggodalmunk megdöbbenő mérvet ölt azon jelenség fölött, midőn a nt. presbyterium, nyilván a függetlenségi és 48-as politikai pártkör kezdeményezése, illetőleg irányadása folytán, szavazással dönt oly ügyben, melynek elintézésére az „Egyházi törvények” értelmében nem a presbyterium, nem is politikai pártkörök, hanem egyesesen és kizárólag a gyülekezet tagjai illetékesek. Nagytiszteletű presbyterium! Mi, alólirottak is a debreczeni ev. ref. egyházközség tagjai vagyunk, egyházi adónkat leróttuk és így a lelkészválasztásra jogosultsággal bírunk. Tisztelettel kifejeztük, hogy ezen törvényen alapuló jogunktól megfosztani magunkat nem engedjük, ugyanazért a nt. presbyterium által a lelkészválasztás ügyében foganatosított törvényellenes eljárás ellen óvásunkat és tiltakozásunkat jelentjük be, követelvé az „Egyházi törvények” 200-ik §-a alapján, hogy: 1-ször. A meghívás érdekében eszközölt eddigi intézkedések helyettesenek hatályon kívül. 2-ször. Vagy nyújtsanak alkalom hogy a meghívás érdekében, a lelkészválasztásra jogosult egyháztagok szabadon és megfélemlítő formában nyilatkozhasanak, vagy pedig pályázat útján töltsék be a lelkészi állás. Nagytiszteletű presbyterium! Szokatlan és talán kemény a hang, melyet e beadványunkban használtunk, de mentsen ki azon körülmény, hogy szokáuan, ha nem tartatnak az a jelenség is, hogy a lelkészválasztás ügyében a lelkészválasztásról az 1894. évi lelkészválasztásról, nem kevésbé okafeltételök leküzdése árán lehetett megszerezni a nt. presbyterium jelöltjével szemben a gyülekezet jelöltjének megválasztását, most pedig alkalmas legyen a gyülekezetnek, hogy óhaját kifejezhesse? A törvényes jogoknak ilyenmő korlátozásával szemben a legerősebb kifejezések is teljes indoklásra találnak. Azon ellenvetés, hogy a presbyterium az egyháztagok képviselőjében jár el, komoly számbavételt nem igényelhet, mert hisz ez a képviselés csak az egyházi törvényekben megszabott keretek között történhetik s a gyülekezet tagjai számára fentartott jogokra és kötelességekre nem terjedhet ki. Ilyen jog: a lelkészválasztás, ilyen kötelesség: az adófizetés. Nem tapasztaltuk eddig, hogy a nt. presbyterium az adófizetés kötelezettségének az egyháztagoktól leendő levétele és magára átvállalása iránt kezdeményező lépéseket tett volna: ne méltóztassék tehát a kötelességekkel együtt járó törvényes jogok eltulajdonításába se bocsátkozni, hanem méltóztassék fentebb előadott törvényes kívánságainkat haladéknélkül teljesíteni. Annak megjegyzése mellett, hogy ezen tiltakozásunkat a nt. esperesi hivatalhoz is beterveztettük s egyidejűleg nyilvánosság elé bocsátottuk, maradtunk Debreczen, 1895. július 7. teljes tisztelettel alantírt egyháztagok. — Ezen tiltakozásnál még fontosabb mozzanat az, hogy Dávidházy János esperes a debreczeni egyházközség presbyteriumához intézett leiratában megsemmisítette a presbyteriumnak a lelkészválasztás, vagyis meghívás ügyében tett összes intézkedéseit, s szeptember 8-ra elrendelte a lelkészi állomásnak

pályázat útján leendő betöltését. Ez ügyben az egyházi elnökség f. hó 18-án d. u. 3 órára presbyteri gyűlést hívott egybe, de ezen gyűlést, nem jelenvén meg a tagok határozatképes számmal, nem lehetett megtartani. Nyíltan beszéltek és írták a helyi lapok, hogy a Mitrovics-pártiak — előzetes megállapodás alapján — tartózkodtak a gyűlésben való megjelenéstől. Így aztán más napon d. u. 4 órakor jött újra össze a presbyterium, hogy most már, bárhányszor tagja lesz is, érvényesen határozzon. A gyűlés hosszas vita után, névleges szavazással, 21 szavazattal 14 ellenében azt határozta, hogy nem hajtja végre az esperesi leiratban elrendelt intézkedéseket, — hanem a választókat hívja össze az elnökség s kérdezze meg tőlük, akarja-e a kétharmadrész a meghívást, s kit akarnak meghívni? Ily körülmények között a főt. püspök úr által Feketehegyről ma reggel megküldött pályázati hirdetést sem adhatta át nekünk köztársasági végett a püspök urat helyettesítő egyh. ker. tanácsbíró úr. Hová vetetnek mindezek, annak a jó Isten a megmondhatója.

— **Értesítés.** A folyó év szeptember havában megnyíló kolozsvári evang. ref. theol. fakultás érdekében az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsa által kibocsátott „Tájékoztató” kapesán, felhívom az érdekelteket, hogy a magyiban a Tájékoztatóban is jelzett internatusi és konviktsi jótéteményeken kívül ösztöndíjakban, vagy a konviktsi jótétemények kisebb (10 vagy 25 frtos) osztályában óhajtanak részesülni, felvételi folyamodványaikban jelölték meg ebbeli kívánságaikat, s folyamodványaikat szereljék fel vagyonbimutatóval, illetőleg szegénységi bizonyítvánnyal is; továbbá, hitelesen igazolják azt is, hogy más tanintézetben esetleg mely fokú, s minő természetű jótéteményben részesültek már. A folyamodványok az indexben, illetőleg az érettségi bizonyítványokban kitüntetett címmel, a vagyoni helyzet és az esetleg már másutt elvezett jótétemények tekintetbe vételével fognak elbírálattal megjelyezni azokat, hogy a jelölteknek kedvezményekben csakis a teológus újak részesülhetnek s nem egyszermind a tanár-képezdebe járó egyetemi hallgatók is, a kik csak a Tájékoztatóban is jelzett 80 forint évi összeg mellett élvezhetik a bennlakást és a konviktsi. Budapestén, 1895. július hó 7-én. Kenessey Béla, az ev. ref. theol. fakultás igazgatója.

— **Adományok a nagyváradi protestáns nőnevelőre.** Református főrangú hölgyeiak közül kevesen buzgólkodnak oly fáradhatatlanul egyházunk anyagi támogatása érdekében, mint Tisza Kálmáné, gr. Degenfeld Ilona grófnő. A Nagyváradon állítandó protestáns felsőbb nőnevelő-intézet létesítéséhez a nemes szívű grófnő nemcsak a maga részéről járult nagyobb összegű adománnyal, de gyűjtés útján is tekintélyes összeggel gyarapította az intézet pénz-alapját. Legújabb adakoztak a grófnő ivén: Báro Wodiáner Albert 200 és Bischitz Dávidné a Báro Hirsch-a'apból 500 frtot.

— **Sass Károly síremléke.** Az albisi református egyházközség díszes emlékkövet szándékozik emelni elhunyt kedves lelkipásztorára, Sass Károly sirja fölé, kinek nekrológiáját mai számunkban közöljük. Az emlékkőre már a temetés napján jelentékeny összeg gyűlt egybe. Szép jele ez a lelkészöket szeretett hívek egyházas kegyeletének, melyet ezen anyagi korbán a legnagyobb örömmel jegyzünk föl.

— **Tisza-Dob.** Gróf Andrássy Gyula özvegye: Kendeffy Katinka grófnő a napokban a t.-dobi ev. ref. egyháznak orgona-alapra 50 forintot adományozott. Fia pedig, a volt miniszter, a városnak kisedővadahelyiségűl egy 1500 forint értékű házat vásárolt.

— **Nyilatkozat.** Távolról sincs szándékomban, hogy Ökröss Mihály molnármester úrral — a „Debreczeni Protestáns Lap“ 28-ik számában közlött, s csupán személyemet illető sorai miatt — szóváltásba bocsátkozzam; azonban — úgy kollegám, mint a magam nevében — ki kell jelentenem, miszerint Ökröss úrnak, bennünket tisztességesen kompromittáló azon állítása, mintha mi kilátásba helyeztük volna nevezett férfinak az engedélyt arra, hogy a *madarasi ev. ref. templom szószékéből* tarthassa majd „alkalmi beszédét“: *egyszerűen nem igaz!* Kun-Madarason, 1895. július 16. Kövendi Dénes, ev. ref. lelkipásztor.

TARTALOM-JEGYZÉK: Tisztázzuk a kérdéseket. Csiky Lajos. — A meghívás. Pokoly József. — Református egyházunk a jövőben. Lévai M. — Tanügy: Elnöki megnyitó beszéd. Kovács Lajos. — Az országos közepiskolai Tanáregyesület Kassán tartott XXIX. évi közgyűlése. Sinka S. — Közéletünk: Epilogus az óvári értekezlethez. Király Antal. — Nekrológ. — Külföldi hírek. — Irodalom. — Különméltok. — Pályázatok.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. BACZONI LAJOS.

Pályásati hirdetmény.

A *karczagi ev. ref. gymnásiumnál* a VI-ik osztály megnyitása alkalmából, az 1895—96-ik tanévre betöltendők a következő tanári állások:

1. *Magyar-német* vagy *német-latin.*
2. *Magyar-latin.*
3. *Természetrész,* bárminő melléktárggyal.

Ezen állások mindenikével, ha okleveles pályázók lesznek, 1000 frt törzsfizetés s 200 frt lakáspénz jár; a h. tanár fizetése 800 frt. A fizetést mindig évnegyedenként előre szolgáltatja ki az egyházi pénztár.

Pályázhatnak protestáns vallású tanárok és tanárjelöltek. A megvalasztottak állomástukát 1895. szept. 1-én kötelesek elfoglalni. Az okleveles r. tanár egy évi sikeres működés után véglegesítették s kötelezett tagja az országos tanári nyugdíjintézetnek, hova csak a fizetése után járó % -ot fizeti.

A helyettes tanár oklevele megszerzése után nyomban r. tanárrá lesz s r. tanári fizetést kap.

A pályázni kívánók kellően felszerelt kérvényüket 1895. július 25-ig alulírottához küldjék be.

Karczag, 1895. július 7.

Hajnal Elek,

a gymn. igazgatótanács elnöke.

2—2

Pályásati hirdetés.

A *tisza-dobi ev. ref. egyház* pályázatot hirdet a halálozás folytán üresedésbe jött leánytanítói állomásra.

Javadalom: 15 forint; 12 köből és 2 véka rozs; 2 köből búza; örlötetés az elégségig; 1½ öl kemény tűzifa; 6 és 4/8 hold szántó föld, melyet az egyház megmunkáltat s róla a termést behordatja; 19 2/8 hold kaszáló; 9 hold legelő; egy 700 frtért eladott kert árának kamatja. Tandij: minden tanítvány fizet — az apa és anya nélküli árvákat kivéve — egy véka árpát és egy csirkét. A földek adóját az egyház fizeti. Két szobából álló lakás kellő számú mellékhelyiségekkel.

Kötelesség: A leánynövendékek 6 osztályban vezetése a tiszántúli egyházkerület tanterve szerint. Állandósítás egy évi sikeres működés után történik.

A pályázat határideje 1895. augusztus 4. Állomás szept. 1-én elfoglalandó.

Tisza-Dob, 1895. jul. 14.

Ref. lelkéssi hivatal.

Debreczen, 1895. „Csokonai“ nyomda és kiadó részvény-társaság nyomása. — 5288

Pályásat.

A *kis-újszállási* államilag segélyezett ev. ref. főgymn. igazgató tanácsa a *német—magyar nyelv és irodalom* rendes tanszékére pályázatot hirdet.

E tanszék a nagyméltóságú vallás és közokt. m. k. miniszter úr kinevezése alá esik.

Csak ev. ref. es ág. hitvallásúak pályázhatnak. Mindaddig, míg az országos tanári nyugdíj életbe nem lép, a kinevezett a tiszántúli ev. ref. közepiskolai tanári nyugdíj- és gyámintézetnek köteles tagja lesz.

Oklevéllel nem bíró tanárjelöltek is pályázhatnak, mely esetben a kinevezett, mint helyettes tanár nyer alkalmazást helyettes tanári fizetéssel.

A rendes tanár fizetése: 1200, azaz egyezerkétszáz forint, 200, azaz kétszáz forint lakpénz az egyházi pénztárból előleges havi részletekben és négy ízben 50—50 frt ötfőveves pótlék.

A helyettes tanár fizetése 800, azaz nyolczszáz frt, szintén előleges havi részletekben kiszolgáltatva.

A pályázók a nagyméltóságú vallás- és közokt. m. k. miniszteriumhoz intézett folyamodványukat *folyó évi augusztus hó 4-ig* alólírott elnökségnél nyújtják be.

E folyamodványokban életkoruk, vallásuk, családi állapotuk, hadkötelezettségi viszonyaik, képesítésök, eddigi netaláni alkalmazásuk, okmányokkal igazolandók.

A kinevezett tanár egy évi sikeres működés után állandósítottatik, hivatalát folyó évi szeptember 1-ső napján tartozik elfoglalni, szükség esetén köteles más rokon tantárgyakat is túlterheltségének kikerülésével előadni.

Kelt Kis-Ujszálláson, az ev. ref. főgymnasium igazgató tanácsának 1895. év július hó 10-ikén tartott ülésében.

Gulyás Lajos,

ev. ref. lelkész, igazgató tanács elnök.

1—2

Pályásat.

A *Máramaros-Sziget* ev. ref. egyház egy tanítói állomásra pályázatot hirdet.

Javadalma: az egyház pénztárából havi utólagos részletekben fizetendő *ezer korona.*

Kötelessége: I—VI leányosztály egyházkerületi tanterv szerinti vezetése, s a női kézimunka tanítása.

Pályázhatnak okleveles tanítónők, a kik kérvényeiket *f. évi augusztus 10-ig* alólírottához küldjék, vagy adják be.

Az állomás szeptember elsőjén elfoglalandó.

Máramaros-Sziget, 1895. jul. 15.

Ssikssay Zoltán,

ev. ref. lelkész.

Pályásat.

A *Nyiregyházi* ev. ref. egyház harmadik tanítói állomásra pályázatot hirdet.

A tanító kötelességei:

1. A 4 felső fiu- vagy leányosztály vezetése.
2. Esetleg kántori teendők végzése s énekkar vezetése.

Javadalma: 400 forint készpénz előleges negyedévi részletekben és 200 forint lakbér.

Az egészségi, képességi bizonyítványokkal felszerelt folyamodványok *július 30-ig Lukács Ödön* esperes-lelkészhez küldendők. Orgonázási képességet igazoló bizonyítvány előnyt nyújt.

Az állomás szeptember 1-én foglalandó el.

Nyiregyháza, 1895. július 16.

As elnökség.